

ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ  
У НАЦИОНАЛНИМ БИБЛИОТЕКАМА БАНГЛАДЕША,  
ИНДОНЕЗИЈЕ, ФИЛИПИНА И УГАНДЕ:  
КОМПАРАТИВНА СТУДИЈА

**Нафиз Заман Шува<sup>1</sup>, Тапози Бенерци<sup>2</sup>, Ама Нанинграм<sup>3</sup>,  
Мелоди Мадрид<sup>4</sup>, Пејшенс Агабирви<sup>5</sup>, Езераа Кулисома<sup>6</sup>**

Превод с енглеског: Зоран Ристовић

**Апстракт:** Да би се обиље информација доступних на интернету могло експлоатисати и да би се задовољили различити захтеви корисника из различитих социо-културних окружења, у савремено доба императив је увођење у библиотеке услуга базираних на информационо-комуникационим технологијама (ИКТ). Национална библиотека сваке земље представља културу те земље, као и њен развој и знање, а и тренутно стање осталих библиотека у тој земљи. Овај рад представља тренутни статус информационо-комуникационих технологија у националним библиотекама Бангладеша, Индонезије, Филипина и Уганде. Истраживачи су припремили делимично структурисани упитник како би сакупили податке у четири националне библиотеке одабране за ову студију. Дошло се до закључка да се међу посматраним библиотекама издвајају Национална библиотека Индонезије и Национална библиотека Филипина по томе што интензивније користе могућности информационо-комуникационих технологија од националних библиотека Бангладеша и Уганде. Такође су уочени извесни проблеми који у одређеној мери ометају развој националних библиотека и изнете су препоруке за њихово превазилажење.

<sup>1</sup>Универзитет у Даки, Бангладеш и DILL 2009-2011, nafiz\_z@hotmail.com;

<sup>2</sup>Азијски Универзитет за жене, Бангладеш, taposi@gmail.com;

<sup>3</sup>FORDA, Министарство Шумарства Републике Индонезије и DILL 2009-2011, ammananingrum@yahoo.co.id;

<sup>4</sup>Национална Библиотека Филипина и DILL 2009-2011, melmadrid@yahoo.com;

<sup>5</sup>Кјамбого Универзитет, Уганда и DILL 2009-2011, agabirwe@yahoo.com;

<sup>6</sup>Источноафричка Школа за Библиотекарство и Информатичке науке, Уганда и DILL 2009-2011, kezerea@yahoo.com

## 1. Увод

Националне библиотеке се значајно разликују по свом пореклу и функцијама. У овом или у оном облику оне постоје у више од стотину земаља. Порекло националних библиотека уско се везује за правну заоставштину и тековине монарха библиофила и богатих појединаца. Најраније националне библиотеке потичу из доба Ренесансе у виду краљевских или приватних библиотека (Лор, 2003 : 445).

Различити аутори, организације и институције дефинисали су националне библиотеке на различите начине. Националне библиотеке се обично дефинишу у светлу својих функција или одговорности. Дефиниција националне библиотеке коју је успоставио УНЕСКО и која је упркос својој дуговечности још увек широко распрострањена и цитирана примарни значај придаје функцијама у смислу очувања наслеђа, а секундарни функцијама везаним за инфраструктуру (Лор, 2000 : 27):

Библиотеке које су, без обзира на свој назив, одговорне за прихватање и конзервирање копија свих значајних публикација објављених у земљи и које функционишу као депозитне библиотеке, било по слову закона или по неким другим утврђеним одредницама. Оне ће такође редовно обављати неке од следећих функција: производња националне библиографије; прикупљање, чување и ажурирање велике и репрезентативне колекције стране литературе, укључујући и књиге које се садржином односе на те земље; обављање функције националног библиографског информатичког центра; компилацију узајамних каталога; објављивање ретроспективне националне библиографије. А библиотеке које се можда зову „националне“ али чије функције реално не одговарају наведеним дефиницијама не би требало да се сврставају у категорију „националних библиотека“ (Шик, 1971 : 8-9).

Притерч (2005) је у Хародовом Глосару и референтној књизи за библиотекаре дефинисао националну библиотеку као „библиотеку која служи нацији у целини и коју одржава влада. Обично су књиге у

таквим библиотекама само референтног типа. Оне најчешће долазе до грађе путем уредби о депоновању које је регулисано законом. Функција такве библиотеке је да прикупља и за будућа покољења чува штампане доказе о културном наслеђу земље, нарочито у писаној форми али све чешће и у мултимедијалним форматима. Ово се најбоље постиже законским захтевањем од издавача да депонују копије свих публикација које издају, и куповином књига штампаних у другим земљама (... ) (р. 477)“ . Неки други извори колекција неке националне библиотеке су размена, донације и поклони.

Националне библиотеке имају посебне одговорности које су често прописане законом, у оквиру националног библиотечког и информативног система. Ове одговорности се разликују од једне земље до друге али обично укључују: колекције настале законом прописаним депоновањем националне писане продукције (како штампане тако и електронске) и њеном каталогизацијом и презервацијом; обезбеђивање централних услуга (нпр. референсни материјал, библиографија, презервација, позајмљивање) корисницима како директно тако и деловањем других библиотека и информативних центара; презервација и промовисање националног културног блага; набавка барем минималне репрезентативне колекције иностраних публикација; промовисање националне културне политике; и лидерство у националним кампањама за описмењавање. Националне библиотеке често служе као национални форум за међународне програме и пројекте. Оне могу уско сарађивати са владама, могу имати уплива у развој националних информативних политика, а могу и преносити мишљења других сектора професије. Повремено оне могу директно да задовољавају информационе потребе законодаваца (IFLA Одељак о националним библиотекама, 2008).

У овом раду не тежимо да сами дефинишемо концепт „националне библиотеке“ или да пронађемо њену прихватљиву дефиницију. Намена овог рада је да се прикажу тренутни сценарији информационо-комуникационих технологија националних библиотека Бангладеша, Индонезије, Филипина, и Уганде. Стога, напуштамо даљу дискусију о дефинисању, функцијама и услугама националних библиотека у општем смислу.

## 2. Циљ студије

Основни циљ ове студије је да се сагледа постојећи статус информационо-комуникационих технологија националних библиотека Бангладеша, Индонезије, Филипина и Уганде.

Други циљеви обухватају:

- Упоредивање постојећих услуга националне библиотеке које нуде посматране библиотеке;

- Указивање на компетентност особља ангажованог у посматраним библиотекама;

- Указивање на проблеме скопчане са усвајањем информационо-комуникационих технологија у посматраним библиотекама

- Навођење извесних препорука у циљу побољшања постојећег статуса информационо-комуникационих технологија посматраних библиотека.

## 3. Истраживачка питања

Ово истраживање тежи да одговори на следећа питања:

1. Колико је тренутно присутно коришћење информационо-комуникационих технологија у националним библиотекама Бангладеша, Индонезије, Филипина и Уганде?

2. Које услуге нуде посматране националне библиотеке?

3. Да ли посматране националне библиотеке користе алате за друштвено умрежавање (Social Networking Tools) на својим библиотечким локацијама?

4. Да ли посматране библиотеке имају сличне проблеме у експлоатацији информационо-комуникационих погодности и током дигитализације?

## 4. Методологија истраживања

Ова студија је претежно квантитативне природе. Припремљен је делимично структурирани упитник (Додатак 1) како би се прикупиле информације о четири одабране националне библиотеке. Упитник је достављен управницима одабраних националних библиотека. Обављено је и неколико разговора са релевантним особљем у овим библиотекама како би се дошло до што тачнијих и свежијих информација које се тичу дигитализације и осталих значајних аспеката. У упитник су укључене информације о постојећим колекцијама, услугама, људству, буџету, дигитализацији, информационо-комуникационих инфраструктури, профили особља које уводи и користи информационо-комуникациону технологију, веб локацијама библиотека, иницијативама везаним за дигиталне библиотеке и осталим значајним аспектима.

Током прикупљања информација о историјској позадини посматраних националних библиотека истраживачи су користили секундарне изворе информација као што су чланци из часописа, радови са конференција и веб локације.

Овај рад представља здружени напор професионалних библиотекара и информатичара Бангладеша, Индонезије, Филипина и Уганде. Осим једног истраживача, сви истраживачи сарадници на овом раду су студенти међународног мастер програма обуке за дигиталне библиотеке (DILL, Digital Library Learning). Они су разматрали идеју о писању рада о информационо-комуникационим технологијама у националним библиотекама њихових земаља јер сматрају да су националне

библиотеке најзначајније институције сваке земље за очување и промовисање културе те земље. Шта више, евидентан је недостатак истраживања о статусу информационо-комуникационих технологија у националним библиотекама уопште.

Истраживачи су имали неколико састанака током развоја упитника за ово истраживање. Ти састанци произашли су из потребе да се превазиђу извесне недоумице или да се размотре сугестије које су понудили учесници у истраживању.

## **5. Кратак историјски преглед посматраних националних библиотека**

### **5.1 Бангладеш**

Након поделе потконтинента 1947. године влада Пакистана успоставила је Националну библиотеку Пакистана у Карачију и провинцијални огранак за депоновање књига Националне библиотеке Пакистана у Даки 1967. године. Заправо је овај огранак за депоновање књига био зачетак Националне библиотеке Бангладеша која је настала након стицања независности земље 1971. године. Након рата за ослобођење Бангладеша осетила се насушна потреба за националном библиотеком као за незаменљивом константом новонастале нације. С обзиром на свест о толиком значају, влада Народне републике Бангладеша одлучила је да успостави Националну библиотеку Бангладеша у Даки. Библиотека је отпочела рад користећи људство и ресурсе наслеђене од провинцијалног огранка за депоновање књига у Даки. Касније, током 1973. године две националне институције, Национални архив Бангладеша и Национална библиотека Бангладеша спојиле су се под заједничким називом Директорат архиве и библиотека при Одсеку за културу и спорт Министарства просвете. Директорат је прво имао седиште на адреси Централ роуд бр. 106, а онда на адреси Елефант роуд бр. 372 у

Даки. Нова зграда за Националну библиотеку Бангладеша саграђена је 1985. године а сама библиотека је премештена на нову локацију чије је име Цатја Грантагар Баван (Зграда Националне библиотеке). Национална библиотека Бангладеша је тренутно под надлештвом Директората архива и библиотека при Министарству културе. Национална библиотека је законом прописани депо свих књига и осталог штампаног материјала објављеног у земљи по Закону о ауторским правима који важи у Бангладешу (закон је мењан током 2000. године) (Директорат Архива и Библиотеке, 2005 : р. 14-15).

### **5.2 Индонезија**

Национална библиотека Индонезије (индонезански назив је Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, PNRI) је законом прописана депозитна библиотека Индонезије. Она је првенствено библиотека хуманистичких наука, али је поред тога надлежна и за науку и пољопривреду. Национална библиотека успостављена је 1980. године декретом Министарства образовања и културе и консолидацијом четири различите библиотеке. Она има статус неминистарске владине институције и одговорна је директно председнику Индонезије. Њене најстарије колекције датирају из времена библиотеке Националног музеја, отворене 1868. којом је у почетку руководило Краљевско батавијанско друштво уметности и наука. Нова библиотечка зграда отворена је 1988. године уз финансијску подршку Мадам Тијен Сухарто. Почети Националне библиотеке се везују за оснивање Краљевског батавијанског друштва уметности и наука 1778, првог те врсте у Азији. Бавећи се промовисањем образовања у Холандској источној Индији, удружење је створило бројне публикације и акумулирало многе колекције те успоставило библиотеку. Након повећања својих колекција током прве

половине XIX века, Друштво и Библиотека су премештени 1868. године на нову локацију, у садашњи Национални музеј на Мердека скверу (Википедија, 22. септембар 2010).

Председничким декретом 11 од 6. марта 1989, Национална библиотека у потпуности је обухватила ресурсе Центра за развој библиотека и постала неминистарска владина институција. Она више не полаже рачуне министарству и одговорна је председнику Индонезије посредством Државног секретаријата (Сапутро, 2005 и Харђопракосо, 1995). Деловање библиотеке још једном је ревидирано декретом из 1997. како би се изашло у сусрет потребама глобализације (Сапутро, 2005).

### 5.3 Филипини

Национална библиотека Филипина делује као национална библиотека и као централна канцеларија јавних библиотека. Њен основни задатак је прикупљање и чување националне књижевности, интелектуалних ресурса и снимљеног и штампаног културног блага земље (Круз, 2002). Њен историјат почиње у XVII веку када су шпански свештеници почели да праве библиотеке на Филипинима. Museo Biblioteca de Filipinas, претечу Националне библиотеке Филипина, је установила шпанска влада 12. августа 1887, а инаугурисала је 24. октобра 1891, а Дон Педро А. Патерна поставила за првог директора. Museo је затворен током америчког колонијалног периода али се зна да је цела његова колекција пребачена у Патернову личну библиотеку, од које су неке књиге сачињавале језгро колекције Националне библиотеке Филипина. Када је током америчког периода установљена Америчка позајмна библиотека 9. марта 1900. на челу Америчке асоцијације позајмних библиотека била је г-ђа Шарлиз Гринлиф (Национална библиотека; Мендоза 2000; Википедија). На дан 13. маја 2010. Републичким законом бр. 10087 библиотека

је добила име Национална библиотека Филипина.

Национална библиотека Филипина се налази у улици Т.М. Калав, Ермита, Манила, почев од 19. јуна 1961. године (Википедија). Она обухвата девет одсека: Одсек за библиографске услуге, Одсек за каталоге, Одсек за развој колекција, Одсек за финансије и администрацију, Одсек за информационе технологије, Одсек за јавне библиотеке, Одсек за истраживање и издавање, и две главне читаонице: Референсни одсек, и Одсек Filipiniana.

Национална библиотека Филипина је у почетку деловала као једна од културних канцеларија при Министарству за образовање, културу и спорт (ООКС). Извршним налогом бр. 80 од 5. марта 1999, библиотека је постала једна од припојених установа Националне комисије за културу и уметности (НККУ) при Кабинету председника. Тренутно су на њеном челу директор и помоћник директора, а њено људство чини око 200 чланова од којих је 45% професионалних библиотекара (Круз, 2008).

Дугорочна визија библиотеке је да помогне Филипинцима обезбеђивањем приступа информацијама како у традиционалним тако и у новим облицима, и да их подржи информационим ресурсима прилагођеним глобалним информативним и технолошким променама и изазовима зарад њиховог економског, образовног, културног, друштвеног и моралног бољитка. Зато се библиотека ангажовала у различитим информационо-комуникационим пројектима и сарадничким активностима, па је чак изградила и сопствену библиотечку мрежну инфраструктуру.

### 5.4 Уганда

Национална библиотека Уганде успостављена је 2003. ступањем на снагу закона о библиотекама. Овим законом престао је да важи Закон о јавним библиотекама из 1964. године којим је тада успостављен Одбор

јавних библиотека. Одбор је био задужен за успостављање, опремање, управљање и одржавање библиотека у Уганди. По ступању на снагу Закона о локалној управи 1997. године ова надлежност је децентрализована и пренета на локалне власти. Одбор за јавне библиотеке, а касније и Национална библиотека Уганде је и даље надлежна за спровођење националних стратегија у овим библиотекама, саветовање, доношење стандарда, норми, смерница и приручника за рад, обезбеђивање техничких и професионалних саветодавних услуга као и за и координирање рада ових библиотека и за заговарање њиховог значаја на локалном и на међународним нивоу.

Са ступањем на снагу Закона о националним библиотекама 2003. године Национална библиотека Уганде постала је Национална агенција за библиографску контролу одговорна за обезбеђивање законом предвиђеног депозита материјала издавача, за штампање Националне библиографије Уганде, за додељивање међународног стандардног броја књига (International Standard Book Numbers - ISBN) и међународних стандардног броја серијских публикација (International Standard Serial Numbers - ISSN), као и за успостављање и управљање Националне колекцијом Уганде.

Национална библиотека Уганде тренутно делује при Министарству за род, рад и социјални развој (Национална библиотека Уганде). Национална библиотека Уганде смештена је у Буганда роуду 50, Кампала-Уганда.

## 6. Налази студије

Назив библиотеке	Година оснивања	Година почетка примене ИКТ	Величина колекција библиотеке
Национална библиотека Бангладеша (НББ)	1972	1998	приближно 500,000

Национална библиотека Републике Индонезије (НБРИ)	1989	1992	приближно 3,341,244
Национална библиотека Филипина (НБФ)	1900	1995	приближно 1,698,868
Национална библиотека Уганде (НБУ)	2003	2004	приближно 10,000

Табела 1. Профил посматраних библиотека

Према Табели 1, међу четири посматране библиотеке, прва је основана Национална библиотека Филипина 1900, а последња Национална библиотека Уганде 2003. године. Што се тиче колекције, Национална библиотека Индонезије има највећу колекцију од 3.341.244 јединица док је колекција Националне библиотеке Уганде најмања и има приближно 10,000 јединица.

Након развоја веба све посматране библиотеке отпочеле су са увођењем информационо-комуникационих технологија: Национална библиотека Републике Индонезије је прва почела 1992. године, следе Национална библиотека Филипина 1995, Национална библиотека Бангладеша 1998, и, коначно, Уганда 2004.

Назив библиотеке	2008	2009	2010
НББ	приближно 217,800 \$	приближно 254,101 \$	-
НБРИ <sup>1</sup>	приближно 36,764,199 \$	приближно 42,065,404 \$	-

<sup>1</sup> За Националну библиотеку Републике Индонезије информације о буџету су прикупљене из следећа два извора:

i) Министарство финансија Републике Индонезије. 2009. Data Pokok APBN-P 2007 dan APBN 2008. Пронађено на <http://jurnal-ekonomi.org/wp-content/uploads/2008/07/08-04-14-data-pokok-apbn-p-2008edited.pdf> 14. маја 2010

ii). Министарство финансија Републике Индонезије. 2009. Data Pokok APBN-P 2008 dan APBN 2009. Пронађено на <http://www.anggaran.depkeu.go.id/Content/Data%20Pokok%202009%20Indonesia%20rev1.pdf> 14. маја 2010

НБФ	приближно 1,865,861 \$	приближно 2,097,447 \$	приближно 2,413,741 \$
НБУ	-	-	-

**Табела 2.** Буџет<sup>2</sup>

Табела 2 приказује информације о буџету Националних библиотека Бангладеша, Индонезије и Филипина. Национална библиотека Уганде није нам пружила информације о буџету јер тај податак сматра поверљивим. Све наведене информације о буџету пружене су нам у локалној валути, а потом смо ми извршили конверзију у америчке доларе<sup>3</sup>.

Назив услуге	НББ	НБРИ	НБФ	НБУ
Услуге читаоцима	✓	✓	✓	✓
Референсне услуге	✓	✓	✓	✓
Референсне услуге за тренутну размену порука	×	✓	×	×
Библиографске услуге	✓	✓	✓	✓
Позајмљивање	×	✓	✓	×
Услуге умножавања, нпр. фотокопирање, микрофилмовање итд.	✓	✓	✓	×
Међубиблиотечка позајмица	×	×	×	×
ISBN услуге	✓	✓	✓	×
Услуге интернета (молимо наведите да ли су бесплатне или се плаћају)	✓	✓	✓	×
Наутоматизоване услуге обавештавања	✓	✓	✓	×
Услуге обавештавања на вебу, нпр. о новопристиглим јединицама, најављеним догађајима, итд. и молимо наведите о којим	✓	✓	✓	×
ОРАС на вебу	×	✓	✓	×
Пристап е-ресурсима на бази претплате у самој библиотеци	×	✓	✓	✓

<sup>2</sup> Подаци из упитника из 2010.

<sup>3</sup> Користили смо локацију <http://www.xe.com> за конверзију локалне валуте у америчке доларе.

Онлајн пристап слободним е-ресурсима произведеним у библиотеци нпр. вести, билтени, извештаји или дигитализоване колекције	×	✓	✓	✓
Услуге за кориснике са специјалним потребама	×	✓	✓	×
Услуге за Децу	✓	✓	✓	✓

**Табела 3.** Профил услуга

Од свих библиотека тражило се да наведу које све услуге нуде корисницима и да их означе у упитнику. Из Табеле 3 видимо да све националне библиотеке нуде услуге читаоцима, библиографске услуге, референсне услуге и услуге за децу. Ниједна национална библиотека не нуди међубиблиотечку позајмицу. Само Национална библиотека Индонезије нуди референсне услуге за тренутну размену порука (Instant Messaging Reference Service - IMRS). Од посматраних националних библиотека, Национална библиотека Индонезије и Национална библиотека Филипина нуде услуге ОРАС-а на вебу. Национална библиотека Уганде, с обзиром да је скоро установљена, нуди мањи број услуга од осталих библиотека.

Назив библиотеке	Учестаност	Штампање	Онлајн/ CD-Rom/ DVD
НББ	годишње	✓	×
НБРИ	годишње	✓	×
НБФ	квартално	×	CD-Rom/ DVD
НБУ	годишње	✓	×

**Табела 4.** Издавање националне библиографије

Према табели 4 све посматране библиотеке штампају националну библиографију, премда је приметна разлика у учесталости јер све националне библиотеке штампају националну библиографију једном годишње осим Националне библиотеке Филипина која је издаје квартално. Дошли смо до податка да само Национална библиотека Филипина издаје националну библиографију на CD-

ROM-у или DVD-у, док је остале библиотеке штампају. Ниједна библиотека не пласира националну библиографију онлајн.

Национална библиотека Републике Индонезије има највећи број рачунара, укупно 450. Од тог броја 400 рачунара има интернет

	НББ	НБРИ	НБФ	НБУ
Укупан број расположивих рачунара	07	450	325	3
Укупан број рачунара са интернет везом	03	400	204	3
Укупан број рачунара са интернет везом на располагању корисницима	01	150	65 (само за претрагу база података)	Још увек не
Укупан број рачунара са интернет везом на располагању особљу	01	250	139	2
Посебан одесек за ИКТ	Да	Да	Да	Да
Остала рачунарска опрема нпр. скенери, модеми, штампачи итд.	скенери, модеми, штампачи, итд.	Центар података, CCTV, сервер, PC, бележнице, UPS, LCD пројектори, дигитална TV, конвертор за микро-филмове VOIP, модеми, оптички каблови, LAN, WAN, Intranet системи, итд.	сканери – 18 Мултимедијални пројектори – 4 NAS складишта – 6 сервери – 25 штампачи – 90 мрежни премосници – 40 WiFi приступне тачке – 21	-1 сканер
Начин на који библиотека остварује интернет везу	Веза широког пропусног опсега	ISDN DSL Кабловски модем VSAT Wireless	DSL, Wifi	VSAT Wireless
Библиотека одржава неке базе података	Да	Да	Да	Да
Софтвер који се користи за одржавање база података	WINISIS, локализован систем за аутоматизацију библиотеке са веб подршком	INLIS (Интегрисани библиотечки систем Националне библиотеке Индонезије)	Koha	WINISIS
Функције софтверског система	Набавка, каталогизација и буџет (делимично)	Набавка и буџет, каталогизација, циркулација, контрола серијских публикација, сигурносни системи, управљање дигиталним објектима итд.	Каталогизација, циркулација, контрола серијских публикација, корисници, инвентар	Набавка и буџет, каталогизација, циркулација контрола серијских публикација

**Табела 5.** Инфраструктура за информационо-комуникационе технологије

Табела 5 говори о информационо-комуникационој инфраструктури посматраних националних библиотека. Резултати показују да од свих посматраних библиотека

везу, а 150 рачунара је доступно корисницима. Национална библиотека Филипина располаже са 325 рачунара од којих је 65 доступно корисницима, а 139 особљу. Од остале



рачунарске опреме Национална библиотека Републике Индонезије располаже и центром података, затвореним телевизијским системом (CCTV), сервером, персоналним рачунарима, бележницама, библиотечким системом на магнетним тракама, садржајно оријентисаном меморијом; затим скенерима, уређајима на бази радио-фреквенције (RFID devices), штампачима, дигиталним камерама, дигиталним камкордерима, уређајима за стално напајање струјом (UPS), LCD пројекторима, дигиталном телевизијом, мониторима осетљивим на додир, конверторима за микрофилмове VOIP, модемима, рутерима, приступним тачкама, мрежним премосницима, оптичким кабловима, мрежама локалног и широког подручја, Intranet системима, итд. Остала рачунарска опрема Националне библиотеке Бангладеша укључује модеме, скенере и штампаче, док Национална библиотека Филипина поседује 18 сканера, 4 мултимедијална пројектора, 6 уређаја за складиштење повезана са мрежом (NAS storage), 25 сервера, 90 штампача, 40 мрежних премосника и 21 WiFi приступно место. Као што се може видети из ове табеле, у Националним библиотекама Бангладеша и Уганде ситуација је разочаравајућа. Обе библиотеке имају веома мало рачунара. Забрињава чињеница да Национална библиотека Уганде још увек није у стању да понуди корисницима рачунаре са интернет везом. Национална библиотека Бангладеша има за кориснике само један рачунар што је свакако недовољно за кориснике ове библиотеке.

Кад се осврнемо на рачунарску опрему којом располажу Националне библиотеке Републике Индонезије и Филипина ситуација је повољна, док Националне библиотеке Бангладеша и Уганде пружају поражавајуће податке.

Позитивна страна је што све посматране библиотеке одржавају базе података користећи неку врсту софтверских

технологија. Национална библиотека Бангладеша користила је WINISIS. Они су недавно набавили прилагођени мрежни систем за аутоматизацију библиотека са подршком за веб. Национална библиотека Републике Индонезије користи Интегрисани библиотечки систем Националне библиотеке Индонезије (INLIS - Indonesia National Library Integrated Information System). Национална библиотека Уганде користи WINISIS за креирање и одржавање записа база података, док Филипини користе систем Koha.

	НББ	НБРИ	НБФ	НБУ
Укупно чланова екипе за подршку ИКТ	3	15	34	
Пуно радно време	3	15	11	-
Скраћено радно време	×	×	23	-
Укупно чланова екипе за подршку ИКТ образованих за библиотекарство и информатику	1	5	4	-
Укупно чланова екипе за подршку ИКТ образованих за рачунарство	×	5	30	-
Највиши ниво академског образовања у екипи за подршку ИКТ	Мастер	S2 (Мастер)	Мастер	-
Обезбеђена стална обука за особље за ИКТ	Да	Да	Да	-

**Табела 6.** Профил особља задуженог за информационо-комуникациону технологију

Према табели 6, екипа за подршку информационо-комуникационим технологијама Националне библиотеке Бангладеша има три члана који раде с пуним радним временом од којих је један образовани библиотекар-информатичар. Екипа Националне библиотеке Индонезије има петнаест чланова, од којих

су пет образовани за библиотекарство и информатику, а пет за рачунарство и сви раде с пуним радним временом. Екипа Националне библиотеке Филипина има тридесет четири члана – четири образована за библиотекарство и информатику, а тридесет за рачунарство, али само једанаест њих ради с пуним радним временом. Истраживачи нису могли да дођу до података о профилу особља за подршку информационо-комуникационим технологијама из Народне библиотеке Уганде с обзиром да она на ово питање није одговорила. Изузев Националне библиотеке Уганде која о овоме није пружила никакву информацију, све остале библиотеке нуде континуирану обуку за информационо-комуникационе технологије. Све три националне библиотеке указују да је мастер највиши ниво академског образовања у њиховим екипама за подршку информационо-комуникационим технологијама.

	НББ	НБРИ	НБФ	НБУ
Учесталост ажурирања веб локација	Квартално	Веома често	Веома често	Често
Веб локацију одржава сама библиотека или неко са стране	Са стране	библиотека	библиотека	библиотека
Веб локације библиотека су доступне преко мобилних уређаја,	Не	Да	Да	Да
Постоји ли план да се представљање библиотеке прилагоди мобилним уређајима	Да	Да	Не	Не
Језик на којем је представљен садржај веб локација библиотека	Енглески	Индонезански и енглески	Енглески	Енглески

**Табела 7.** Веб локације библиотека

Табела 7 показује да све библиотеке имају своје локације на вебу али да се учесталост ажурирања веб локација и њихово одржавање разликују. Док Националне библиотеке Републике Индонезије<sup>4</sup> и Филипина<sup>5</sup> ажурирају своје веб локације веома често, а Национална библиотека Уганде<sup>6</sup> често, Национална библиотека Бангладеша<sup>7</sup> је ажурира тек једном у три месеца. Националној библиотеци Бангладеша веб локацију одржава неко споља док све остале три библиотеке то раде саме.

Како резултати показују све веб локације библиотека су на енглеском и само веб локација Народне библиотеке Републике Индонезије поред енглеског нуди садржај и на индонезанском. Вишејезичност је значајна посебно за националне институције као што су библиотеке које директно помажу у очувању и промовисању културних ресурса. У овом смислу само Национална библиотека Републике Индонезије нуди сумеђу на два језика, док све остале нуде само један језик и то енглески. Националне библиотеке које не нуде сумеђе и информације на својим локалним језицима требало би да у најкраћем року то обезбеде.

	НББ	НБРИ	НБФ	НБУ
Facebook	Не	Да	Не	Не
Twitter	Не	Да	Не	Не
LinkedIn	Не	Да	Не	Не
hi5	Не	Да	Не	Не
Blogging	Не	Да	Не	Не
Остало (навести шта)	-	Second Life, Youtube.	-	-

**Табела 8.** Присутност библиотека у свету друштвених мрежа

<sup>4</sup> <http://www.pnri.go.id>

<sup>5</sup> <http://web.nlp.gov.ph>

<sup>6</sup> <http://www.nlu.go.ug>

<sup>7</sup> <http://www.nanl.gov.bd/>

Одговори на питања о повезаности библиотека са светом друштвених мрежа и резултати показују да националне библиотеке Бангладеша, Филипина и Уганде нису повезане ни на једну од друштвених мрежа које се помињу у табели 8. С друге стране, Национална библиотека Републике Индонезије повезана је са свим друштвеним мрежама поменутих у упитнику. Ова табела указује да националне библиотеке Бангладеша, Филипина и Уганде још увек не популаришу довољно употребу алата за друштвено умрежавање.

Табела 9 приказује које иницијативе за дигиталне библиотеке се спроводе у посматраним националним библиотекама. Бангладеш је отпочео са дигитализацијом 2008, Национална библиотека Уганде 2009. године, док националне библиотеке Републике Индонезије и Филипина нису пружиле никакве информације о овоме. На питање о критеријуму за селекцију материјала Национална библиотека Бангладеша је одговорила да бира књиге које су драгоцене за истраживања. Национална библиотека Републике Индонезије бира књиге које имају

	НББ	НБРИ	НБФ	НБУ
Назив иницијативе за дигиталне библиотеке	Модернизација националне библиотеке Бангладеша; један развојни пројекат дигитализације важног дела колекције НББ је поднет УНЕСКУ у Даки	Развој е-библиотеке који финансира држава	Филипинска е-библиотека коју финансира влада	Светска дигитална библиотека (Конгресна библиотека и Карнеги)
Година отпочињања дигитализације	2008-2009	-	-	2009
Навести ставке које се тренутно дигитализују	Књиге	Књиге, карте, слике, новине, чланци, рукописи, аудио-визуелни материјал	Књиге, рукописи, новине, часописи, магацини, фотографије, карте	Књиге, новине, карте, итд.
Критеријуми за селекцију материјала за дигитализацију	Књиге које су значајне за истраживање	Вредан материјал, ретки документи, јавно доступан материјал	Јавно доступан материјал колекције Filipiana	Радна група бира материјал за који сматра да је важан за дигитализацију
Постоји ли национални закон о дигитализацији	Не	Да	Да	Не
Проблеми који су искрсли током дигитализације	-	Креирање метаподатака; приступ локалном садржају; дигитализација новина и часописа; политика за дигитализацију; кооперација са другим библиотекама	Руковање ретким материјалом	-
Да ли пројекат дигитализације обавља библиотека или неко са стране	Библиотека	Углавном библиотека уз помоћ са стране	Библиотека	Библиотека
Укупан број рачунара који су на располагању за дигитализацију	2	25	26	

Укупан број сканера који су на располагању за дигитализацију	1	10	18	1
Укупан број штампача који су на располагању за дигитализацију	1	-	5	-
Укупно људи који раде на дигитализацији	3	12	26	-

**Табела 9.** Иницијативе за дигиталне библиотеке

велику културну вредност, ретке документе, интерне публикације или владине публикације које нису заштићене ауторским правима. Национална библиотека Филипина бира материјал који је јавно добро на Филипинима и коначно Национална библиотека Уганде бира материјал за који сматра да је значајан ради будућег коришћења. Осим Националне библиотеке Републике Индонезије, остале библиотеке су указале да у њиховим земљама није донет закон о дигитализацији.

Највећи изазов са којима се суочава Национална библиотека Филипина током дигитализације је обрада ретког материјал. У Националној библиотеци Републике Индонезије током дигитализације искрсли су следећи проблеми:

- Креирање мета-података је мање конзистентно од процене до постављања на веб портал;
- Приступ локалном садржају из различитих области Индонезије је још увек ограничено;
- Дигитализација садржаја новина и чланака часописа се још увек споро одвија;
- Јасна политика дигитализације не постоји, и потребно је да се што пре успостави кооперација са другим библиотекама у циљу развоја садржаја.

Остале националне библиотеке нису одговориле на ово питање. Све посматране националне библиотеке спроводе дигитализацију унутар самих институција, једино се Национална библиотека Републике Индонезије делимично ослања на помоћ споља.

Резултати показују да Национална библиотека Бангладеша има два рачунара, један сканер и један штампач који се користи за дигитализацију. Национална библиотека Републике Индонезије има на располагању 25 рачунара и 10 сканера за дигитализацију. Национална библиотека Филипина има 26 рачунара, 18 сканера и 5 штампача које користи за дигитализацију, док Национална библиотека Уганде указује на то да има на располагању један сканер али не прецизира који је број рачунара на располагању за дигитализацију. Индонезија и Уганда нису навеле број штампача коришћених при активностима дигитализације.

У Национална библиотеци Бангладеша петоро људи је ангажовано на дигитализацији, у Националној библиотеци Републике Индонезије дванаест, у Националној библиотеци Филипина двадесет и шест. Истраживачи немају податак о тачном броју људи ангажованих на дигитализацији од Националне библиотеке Уганде будући да на ово питање библиотека није одговорила.

	НББ	НБРИ	НБФ	НБУ
Недостатак буџета за ИКТ	✓	х	х	х
Недовољно ИКТ вештина код библиотечког особља	✓	х	х	х
Неадекватан хардвер и софтвер за ИКТ	✓	х	х	х
Изостанак подршке владе	✓	х	х	✓
Мањак људства за одржавање ИКТ услуга и система дигиталних библиотека	✓	х	х	х

Тешкоће у регрутовању новог квалификованог библиотечког особља	✓	✓	✓	x
Отпор особља према променама	x	x	x	x
Мањак правих иницијатива	✓	✓	x	✓
Недостатак међународне сарадње у области библиотекарства и информатике	✓	✓	✓	x
Непостојање јаког и динамичног библиотечког удружења	✓	✓	x	x

**Табела 10.** Препреке увођењу информационо-комуникационих технологија у посматране библиотеке

Табела 10 приказује различите препреке у увођењу информационо-комуникационих технологија у посматраним националним библиотекама. Примећено је да су препреке са којима се суочавају ове националне библиотеке разликују. Тешкоће у изналагању квалификованог библиотечког особља, мањак правих иницијатива, недостатак међународне сарадње у области библиотекарства и информатике били су неки од заједничких изазова. Национална библиотека Бангладеша суочава се са много проблема јер на сва питања осим на оно које се тиче отпора особља према променама позитивно одговорила. Остали су само поменули извесне препреке што је за ауторе овог рада било изненађујуће. Будући да смо далеко од развијених земаља ми се често суочавамо са финансијским препрекама и са недостатком подршке владе, нарочито у сектору библиотекарства. Будући да владе имају кризу финансирања, оне нису у стању да понуде одговарајуће припадности библиотекама и осталим друштвеним институцијама. Можда разлог што библиотеке, осим Народне библиотеке Бангладеша, нису означиле као проблем неадекватан буџет или изостанак подршке владе треба тражити у административним

проблемима са којима би се те библиотеке могле суочити. Пошто је сваки упитник уручиван конкретној особи у библиотеци и да није био анониман, та особа је можда намерно одговарала одрично на нека од питања која се тичу препрека увођењу информационо-комуникационих технологија.

## 7. Закључци и препоруке

Националне библиотеке су несумњиво веома значајне организације које играју кључну улогу у промовисању и очувању националне културе и поноса. У времену веб револуције све светске библиотеке су у мањој или већој мери присутне на вебу. Данас је веома лако промовисати националну културу и осећај националног поноса уз помоћ информационе технологије. Све националне библиотеке посматране у овом раду присутне су на мрежи. Примећује се да су Националне библиотеке Бангладеша и Уганде мање присутне на вебу од националних библиотека Индонезије и Филипина. Требало би да надлежни Националних библиотека Бангладеша и Уганде без одлагања предузму ефикасне мере како би покренули опсежне и успешне пројекте дигитализације ради повећања своје видљивости на вебу и очувања културног наслеђа за будуће генерације.

Све националне библиотеке на свету требало би да појачају своје присуство у свету друштвених мрежа и да привуку нови тип корисника који воле да „диване“. Националне библиотеке би требало да истражују нове технологије и да нуде све више услуга путем интернета и других технологија као што су мобилни уређаји.

Развојне организације и агенције за финансирање као што су UNDP, UNESCO, Фондација Била и Мелинде би требало да понуде националним библиотекама земаља

у развоју неопходна новчана средства за дигитализацију националне културне баштине чиме би она постала доступна свима. Национална библиотека не би требало да своју функцију своди на само на сакупљање књига и другог материјала за чување већ би требало да се укључи у процес изграђивања образоване нације упознате са различитим културама кроз промовисање курсева као што су „Информациона писменост“ („Information

Literacy“), „Студије културе“ („Cultural Studies“) и сличних курсева намењених млађим генерацијама.

#### **Реч захвалности**

Аутори овог рада најтоплије се захваљују директорима и особљу посматраних националних библиотека за њихову несебичну подршку у прикупљању релевантних информација за ову студију.

## Литература

- Cruz, Prudenciana C. 2002. The National Library and the Public Library System in the Philippines. In CDNLAO Newsletter, No. 45. Retrieved from March 15, 2011 <http://www.ndl.go.jp/en/cdnlao/newsletter/045/453.html>.
- Cruz, Prudenciana C. [2008]. The National Library of the Philippines and the Philippine eLib: Effective Tools for Education and Research Services. In IFLA-Deutschland.de Retrieved March 15, 2011 from [www.ifla-deutschland.de/.../08\\_cruz\\_national\\_library\\_of\\_the\\_philippines\\_philippine\\_elib.ppt](http://www.ifla-deutschland.de/.../08_cruz_national_library_of_the_philippines_philippine_elib.ppt).
- Directorate of Archives and Libraries. 2005. The National Library of Bangladesh: guide book 2005. Ministry of Cultural Affairs: Dhaka.
- Prytherch, Raymond John. 2005. National Library, Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book (10 ed.), Hampshire: Ashgate.
- Hardjoprakoso, Mastini. 1995, Library Information Services in Rural Areas: The Case of Indonesia. In Biswas, Subhas C., Global Trends in Library and Information Science, pp. 221–227, New Delhi: Gyan Publishing House
- History – official website of the National Library of the Philippines [s. a.]. In The National Library: ang Pambansang Aklatan. Retrieved March 15, 2011 from [http://web.nlp.gov.ph/nlp/index.php?option=com\\_content&task=view&id=339&Itemid=8](http://web.nlp.gov.ph/nlp/index.php?option=com_content&task=view&id=339&Itemid=8).
- Lor, Peter. 2000. The Role of national libraries in supporting public and school libraries. In Newsletter of the IFLA Section on National Libraries, April, 2000, 27-30.
- Lor, Peter Johan. 2003. National libraries. In International Encyclopedia of Information and Library Science. ed. John Feather and Paul Sturges (2nd ed.), London: Routledge.
- Mendoza, Adoracion B. and Manuel F. Martinez. 2000. Public libraries in the Philippines : today and tomorrow. Manila : NLP.
- Ministry of Finance Republic of Indonesia. 2009. Data Pokok APBN-P 2007 dan APBN 2008. Retrieved May 14, 2010 from [http://jurnal-ekonomi.org/wp-content/uploads/2008/07/08-04-14-data-pokok-apbn-p-2008\\_edited.pdf](http://jurnal-ekonomi.org/wp-content/uploads/2008/07/08-04-14-data-pokok-apbn-p-2008_edited.pdf).
- Ministry of Finance Republic of Indonesia. 2009. Data Pokok APBN-P 2008 dan APBN 2009. Retrieved May 14, 2010 from <http://www.anggaran.depkeu.go.id/Content/Data%20Pokok%202009%20Indonesia%20rev1.pdf>.
- National Library of Uganda. [s. a.]. NLU's background. Retrieve March 22, 2011 from <http://www.nlu.go.ug/index.php?page=page24>.
- National Library Republic of Indonesia. 2010. Collection Development National Library Republic of Indonesia: about supporting data of document, primary and secondary data. Bandung: Raker National Library Republic of Indonesia 5-7 April 2010.
- National Library Republic of Indonesia. 2010. Lokakarya Grand Design E-Library Perpustakaan Nasional RI tahun 2010 sampai 2014. Retrieved May 2, 2010 from [http://kelembagaan.pnri.go.id/activities/news/idx\\_id.asp?box=dtl&id=955&from\\_box=lst&hlm=5&search\\_ruas=&search\\_keyword=&search\\_matchword=](http://kelembagaan.pnri.go.id/activities/news/idx_id.asp?box=dtl&id=955&from_box=lst&hlm=5&search_ruas=&search_keyword=&search_matchword=) at
- National Library of the Philippines. [s. a.]. In Wikipedia. Retrieved March 15, 2011, from [http://en.wikipedia.org/wiki/National\\_Library\\_of\\_the\\_Philippines](http://en.wikipedia.org/wiki/National_Library_of_the_Philippines).
- Schick, F.L. 1971. The international standardization of library statistics. UNESCO bulletin for libraries 25(1):2-11.
- Saputro, Remy Febriyanto. 2005. Refleksi 25 Tahun Perpustakaan Nasional RI: Menuju Total Quality Services” (in Indonesian), Visi Pustaka 7 (1), Retrieved March 15, 2011 from <http://www.pnri.go.id/Lists/List%20Majalah%20Online/DispForm.aspx?ID=38>

## Додатак: Упитник послат посматраним библиотекама

### Информационо-комуникационе технологије у националним библиотекама Бангладеша, Индонезије, Филипина и Уганде: компаративна студија

(Материјал је у потпуности академске природе и све информације које пружите биће употребљене искључиво у научне сврхе)

#### 1. Име библиотеке

#### 2. Година оснивања:

#### 3. Година почетка примене и н ф о р м а ц и о н о - к о м у н и к а ц и о н и х технологија:

#### 4. Величина колекција библиотеке

Укупан број књига и томова	
Укупан број карата	
Укупан број микрофилмова	
Укупан број микрофишева	
Укупан број периодичних публикација	
Укупан број часописа	
Укупан број фотографија	
Укупан број рукописа	
Укупан број теза и дисертација	
Укупна величина дигиталне колекције	

#### 5. Људски ресурси

Задужење	Број	Образовне квалификације (молимо да наведете звање и степен образовања из библиотекарства и информатике)
Укупно		

#### 6. Буџет

	2008	2009	2010
Укупан буџет			
Буџет за ИКТ			

#### 7. Профил услуге

Да ли ваша Библиотека нуди следеће услуге својим корисницима? (Молимо да маркирате услуге које нудите)

Услуге читаоцима	
Референсне услуге	
Референсне услуге за тренутну размену порука	
Библиографске услуге	
Позајмљивање	
Услуге умножавања, нпр. фотокопирање, микрофилмовање итд.	
Међубiblioteчка позајмица	
ISBN услуге	
Услуге интернета (молимо наведите да ли су бесплатне или се плаћају )	
Неаутоматизоване услуге обавештавања	
Услуге обавештавања на вебу, нпр. о новоприступним јединицама, најављеним догађајима, итд. и молимо наведите о којим	
ОРАС на вебу	
Приступ е-ресурсима на бази претплате у самој библиотеци	
Онлајн приступ слободним е-ресурсима произведеним у библиотеци нпр. вести, билтени, извештаји или дигитализоване колекције	
Услуге за кориснике са посебним потребама	
Услуге за децу	
Назначите друге услуге које нудите	

#### 8. Национална Библиографија

Учесталост уздавања националне библиографије:



- i) једном годишње
- ii) два пута годишње
- iii) месечно
- iv) нередовно
- v) у неком другом периоду (молимо наведите)

Формат националне библиографије –  
(маркирајте све што одговара):

- i) штампани облик
- ii) онлајн
- iii) CD-Rom/DVD

### 9. Инфраструктура за информационо-комуникационе технологије

Укупан број расположивих рачунара	
Укупан број рачунара са интернет везом	
Укупан број рачунара са интернет везом на располагању корисницима	
Укупан број рачунара са интернет везом на располагању особљу	
Да ли библиотека има посебан одсек за ИКТ	Да Не
Молимо вас да наведете бројем осталу рачунарску опрему нпр. скенери, модеми, штампачи итд.	
На који начин библиотека остварује интернет везу	i) Линија на бирање ii) ISDN iii) DSL iv) Кабловски модем v) VSAT vi) Wireless vii) Друго (молимо наведите)
Да ли библиотека одржава неке базе података?	Да Не
Ако је претходни одговор да, који софтвер се користи за одржавање база података	
Функције софтверског система (молимо означите)	i) Набавка и буџет ii) Каталогизација iii) Циркулаица iv) Контрола серијских публикација v) Друго (молимо наведите):

### 10. ICT профил особља

Укупно чланова екипе за подршку ИКТ	
Пуно радно време	

Скраћено радно време	
Укупно чланова екипе за подршку ИКТ образованих за библиотекарство и информатику	
Укупно чланова екипе за подршку ИКТ образованих за рачунарство	
Највиши ниво академског образовања у екипи за подршку ИКТ	
Обезбеђена стална обука за особље за ИКТ	

### 11. Веб локације библиотека

Да ли библиотека има веб локацију?	Да Не Ако има, наведите url-
Колико често се ажурира веб локација?	
Да ли веб локацију одржава сама библиотека или неко са стране? Молимо наведите	
Садржај веб локације (молимо означите)	Матична страна/претраживање i) О нама ii) Контакт iii) RSS iv) CAS v) Догађаји/календар vi) Дигитална библиотека vii) Радно време библиотеке viii) Локација библиотеке на карти ix) Веза ка тренутној размени порука x) Друго (молимо наведите):
Да ли је веб локација библиотека доступна преко мобилних уређаја, нпр. iPhone-а, или неког мобилног телефона који има могућност повезивања с интернетом?	Да Не
Постоји ли план да се представљање библиотеке прилагоди мобилним уређајима?	Да Не
Да ли је веб локација библиотеке вишејезична?	Да Не Ако јесте, колико језика покрива? Назначите!

### 12. Алати за друштвено умрежавање

Да ли ваша библиотека користи следеће алате за друштвено умрежавање

Facebook	
Twitter	
LinkedIn	
hi5	
Blogger	
Друго (молимо наведите):	

### 13. Иницијативе за дигиталне библиотеке

Да ли је тај пројекат покренут? Да      Не

Ако јесте молимо наведите име пројекта и осниваче:

Навести ставке које се тренутно дигитализују – нпр. књиге, новине, часописе, карте, итд.

Који су критеријуми за селекцију материјала за дигитализацију?

Постоји ли национални закон о дигитализацији?

Уколико постоји молимо наведите годину почетка примене тог закона –

Уколико не постоји да ли ваша влада планира да донесе такав закона?

Молимо наведите проблеме који су искрсли током дигитализације?

Молимо укратко опишите пројекат или иницијатву за дигиталну библиотеку у вашој библиотеци –

Да ли пројекат дигитализације обавља библиотека или неко са стране?

Укупан број рачунара који су на располагању за дигитализацију

Укупан број сканера који су на располагању за дигитализацију

Укупан број штампача који су на располагању за дигитализацију

Укупно људи који раде на дигитализацији

### 14. Препреке увођењу информационо-комуникационих технологија у посматране библиотеке

Молимо вас да маркирате одговарајућу кућицу	Да	Не
Недостатак буџета за ИКТ		
Недовољно ИКТ вештина код библиотечког особља		
Неадекватан хардвер и софтвер за ИКТ		
Изостанак подршке владе		
Мањак људства за одржавање ИКТ услуга и система дигиталних библиотека		
Тешкоће у регрутовању новог квалификованог библиотечког особља		
Отпор особља према променама		
Мањак правих иницијатива		
Недостатак међународне сарадње у области библиотекарства и информатике		
Непостојање јаког и динамичног библиотечког удружења		
Друго (молимо наведите):		

### План за Будућност

Име :  
Задужење :  
Датум :

**Најсрдачније се захваљујемо на Вашој подршци.**